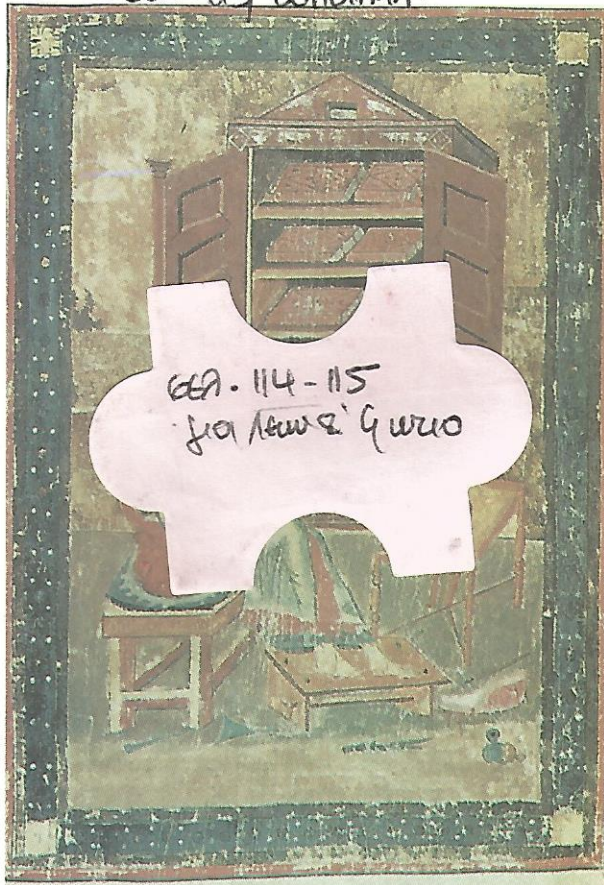

627.114 Δ. Ακριτάς.
ΒΟΗΘΗΜΑ.

627.114-115
Γραμμάτις Γωγίω

Ο Προφήτης Ήσδρας. Χαρακτηριστική σκηνή εργασίας βυζαντινού λογίου. Μικρογραφία χειρογράφου της Λαυρεντιανής Βιβλιοθήκης της Φλωρεντίας

προμήθευσαν πλούσιο υλικό για τη διαμόρφωση της βυζαντινής επικής ποίησης. Ανώνυμοι τραγου-

δοποιοί συνέθεσαν άσματα που εξυμνούν τους αγώνες των ακριτών, δηλ. των στρατιωτών που προστάτευαν τα ανατολικά σύνορα (άκραι) του Βυζαντίου, και ιδίως του Διγενή Ακρίτα. Αξιομνημόνευτο είναι επίσης ένα σύντομο έπος που εξυμνεί τους άθλους του Αρμούρη. Ο ήρωας δεν έχει ταυτιστεί με βεβαιότητα, αλλά φαίνεται ότι έχει στενή σχέση με το Αμόριο της Φρυγίας.

Τα ηρωικά άσματα αυτού του είδους, τα οποία, όπως μας πληροφορεί ο επίσκοπος Καισαρείας και σπουδαίος λόγιος Αρέθας (μέσα 9ου-μέσα 10ου αι.), έψαλλαν τραγουδιστές, περιφερόμενοι στις επαρχίες της Μ. Ασίας, θεωρούνται τα σημαντικότερα δείγματα της δημώδους ή λαϊκότροπης λογοτεχνίας των Βυζαντινών, η οποία αναπτύσσεται παράλληλα με τη λόγια Γραμματεία.

Φιλολογικό σχόλιο του Αρέθα, επισκόπου Καισαρείας, για τους αγύρτες

Ο συγγραφέας αναφέρει τους αγείροντες ή αγύρτες (δηλ. περιφερόμενους απατεώνες). Παράδειγμα αγυρτών είναι οι καταραμένοι Παφλαγόνες (κατοικούσαν την Παφλαγονία, περιοχή στα βορειοδυτικά της Μικράς Ασίας), οι οποίοι, έχοντας συνθέσει κάποια ηρωικά τραγούδια που υμνούν τα παθήματα ενδόξων ανδρών, περιφέρονται από σπίτι σε σπίτι, για να ψάλουν τα άσματα αυτά με ελάχιστη αμοιβή.

Σ. Κουγέας, Έρευναι περί της ελληνικής λαογραφίας, Α'. Αι εν τοις σχολίοις του Αρέθα λαογραφικά ειδήσεις, Λαογραφία 4 (1912-13) 239.

Το άσμα του Αρμούρη, στ. 33-45

Εισαγωγή: Το άσμα του Αρμούρη, το οποίο διασώθηκε με την προφορική παράδοση στην Κύπρο, είναι ένα σύντομο έπος (αριθμεί περί τους 200 στίχους). Όπως απέδειξε ο βέλγος Βυζαντινολόγος Ερ. Γκρεγκουάρ (Ο Διγενής Ακρίτας. Η βυζαντινή εποποιία στην ιστορία και την ποίηση, The National Herald, Νέα Υόρκη 1942, 6-9), το άσμα αυτό συντάχθηκε από μαχητή του βυζαντινού στρατού και απηχεί τη βαθιά συγκίνηση των Βυζαντινών για την ηρωική αντίθεση κατά των Αράβων στα μέσα του 9ου αι.:

Ακριτάς: Αφρ-στράτι εστίν
οποιούς > εκαν δοθεί
κευγάτα απο το θυγ κρ,
με αυτακωχμο ως στρατ.
υπηρεδίζε σε κραεαθρικώς
επιδρομώς ή πολεμωσ.

Σαρακηνός εστέκετον, στέκει, αναγελά τον:

«Σαρακηνόι έχουν φαριά, που διώχνουν τους αέρες, και την φάσαν και την πέρδικαν από πτερού την παίρνουν, και τον λαγόν στον ανήφορον από δρομού τον σώνουν, κρατούν και κολακεύουν τα και ελεύθερα τα αφήνουν, και πάλιν δ' όταν τους φανεί, τρέχουσιν, πιάνουσιν τα, και τον Αφράτην ποταμόν ουκ ημπορούν περάσαι. Και σύ με το παρίππιν σου θέλεις να τον περάσεις»
Το να τ' ακούσει ο νεότερος, πολλήν μανίαν πήρεν Πτερνιστηρέαν τον μαύρον του, δια να περάσει πέρα.

Ήτον ο Αφράτης δυνατός, ήτον και βουρκωμένος, είχαν και κύματα βαθέα, ήτον και αποχυμένος, πτερνιστηρέαν τον μαύρον του κρούει τον και υπάγει.

Δ. Ζωγράφ (επιμ.), Βυζαντινή Ποίησης, Βασιική Βιβλιοθήκη Αετού, αριθμ. 1, Αθήνα χ. χ., 30-31.

Λεξιλόγιο: αναγελώ: περιγελώ, διώχνω: συναγωνίζονται σε ταχύτητα, φαρί: πολεμικό άλογο, φάσα: είδος πουλιού, παίρνω από πτερού: κυνηγώ, σώνω από δρομού: προφταίνω τρέχοντας, παρίππιν: βοηθητικό άλογο, αποχυμένος: πλημμυρισμένος, πτερνιστηρέα κρούει: χτυπά με τα σπυρούνια, μαύρος: μαύρο άλογο.

πομπήτοι εωτρωφα τον: οπλα-εωτρί' κ' ατοφο

Μας πληροφορεί για την
καθημερινή ζωή των
εχθρών τους με τους Αράβες
Παρουσία των υμνώνων
των Αράβων. Ενός των
που ήταν οφρατική & πολεμική
ταυτόχρονα

Στέκει με Αραβ και αλλοτε
εχθρικώς & αλλοτε φιλικώς-δεν
πταν θηανται οι επισημίες!

Δ. Ακριτάς Γ. Επ.
οπο του πατ
& Αρετάς
μωτ.
απορριμεί εφ.
πομπήτοι εωτρω
εωτρωφική εικ.

Γλωσσα: μινωά ιδίωμα με πολλά δανεία από τον χιτωανό

(Jurea)

3. Η βασιλεία του Μιχαήλ Γ' και η αυγή της Νέας Εποχής

Όροι-κλειδιά της ενότητας

Νέα Εποχή, καίσαρ Βάρδας, Σχολή Μαγναύρας, Λέων Φιλόσοφος ή Μαθηματικός, χειρόγραφα, Φώτιος, Μυριόβιβλος, άλωση Αμορίου, ακρίτες, ακριτικά τραγούδια, Αρέθας, δημώδης λογοτεχνία, λόγια λογοτεχνία.

γ. Ενδιαφέρον για τους κλασικούς

Οι λόγιοι κατά την περίοδο αυτή άρχισαν να ζητούν, να συλλέγουν, να μελετούν και να αντιγράφουν χειρόγραφα με έργα της αρχαίας γραμματείας. Ο πιο αξιόλογος από αυτούς ήταν ο Φώτιος που έκανε στον πνευματικό κύκλο του Λέοντος Μαθηματικός.

α. Έναρξη της Νέας Εποχής

Στα χρόνια της βασιλείας του **Μιχαήλ Γ'** που κα-
ταγόταν από το Αμόριο (842-867) άρχισε η ανά-
πτυξη της δύναμης του Βυζαντίου που έφτασε στο
αποκορύφωμά της, όταν κυβέρνησε η Μακεδονική
Δυναστεία (867-1025). Η οριστική αναστήλωση των
εικόνων (843) επέτρεψε στη βυζαντινή κυβέρνηση
να ασχοληθεί με τη βελτίωση της άμυνας κατά των
Αράβων και τα έργα του πολιτισμού. Για μια δεκαε-
τία (τέλη 855-αρχές 866) τις κρατικές υποθέσεις δι-
εύθυνε προσωπικά ο ικανότατος καίσαρ **Βάρδας**,
θείος του νεαρού Μιχαήλ Γ'.

β. Ίδρυση της σχολής της Μαγναύρας

Η ίδρυση της ανώτερης σχολής της Μαγναύρας με
πρωτοβουλία του Βάρδα, αποτελεί σταθμό στην ιστο-
ρία της βυζαντινής εκπαίδευσης. Η διεύθυνση της
σχολής ανέλαβε ο Λέων Φιλόσοφος ή Μαθηματικός,
διάσημος επιστήμονας της εποχής του. Επειδή είχε με-
γάλη φήμη, προσκλήθηκε, όπως λέγεται, από τον χαλί-
φη Μαμούν να διδάξει στη Βαγδάτη, δεν αποδέχτηκε
όμως την πρόσκληση (περί το 830). Το πανεπιστήμιο
περιλάμβανε τις σχολές της φιλοσοφίας, της γεωμε-
τρίας, της αστρονομίας και της γραμματικής.

Η προσωπικότητα του Φωτίου

Αυτός ο Φώτιος δεν ανήκε στους ταπεινούς και ανώνυ-
μους, αλλά στους ευγενείς από καταγωγή και έγκριτους πο-
λίτες και θεωρούνταν ο πιο προκομμένος στην κοσμική σο-
φία και σύννεση από όλους όσοι ασχολούνταν με τα θέματα
της πολιτείας. Είχε τέτοιες γνώσεις στη γραμματική,
την ποίηση, τη ρητορική, τη φιλοσοφία, την ιατρική και κί-
θη σχεδόν κοσμική επιστήμη, ώστε έλεγαν ότι όχι μόνο ξε-
χώριζε απ' όλους τους συγχρόνους του, αλλά συναγωνίζο-
ταν ακόμη και τους αρχαίους. Στο πρόσωπό του συνδυά-
ζονταν όλες οι αρετές: το ταλέντο, οι σπουδές, ο πλούτος
με τον οποίο αποκτούσε όποιο βιβλίο ήθελε, και πάνω σ' α-
νά τα φιλοδοξία που τον έκανε να εξαγρυπνάει τις νύχτες
ασχολούμενος με τη μελέτη των βιβλίων.

Νικήτας ο Παφλαγών, Βίος Ιγνατίου, J.-P. Migne,
Patrologia Graeca, τ. 105 (Παρίσι 1862), στήλη 509 B.

Το σημαντικότερο έργο του είναι η Μυριόβιβλος
περιέχει περί τα 300 φιλολογικά δοκίμια για έργα
ελάχιστα γνωστά στους συγχρόνους του. Ο Φώτιος
«μας μιλάει για τα αρχαία έργα με τόση χαρά και
δροσιά σαν να ήταν τα τελευταία φιλολογικά νέα».
Έγραψε επίσης ένα λεξικό, ομιλίες και θεολογικά έρ-
γα. Υπό τη φωτισμένη ηγεσία του η βυζαντινή εκ-
κλησία πραγματοποίησε το μεγάλο πνευματικό εγχείρημα
του εκχριστιανισμού των Σλάβων.

δ. Αραβικοί πόλεμοι και επική ποίηση

Ως τα μέσα του 9ου αιώνα το Βυζάντιο βρισκόταν
συνεχώς σε θέση άμυνας απέναντι στους Άραβες,
οποίοι πραγματοποιούσαν εισβολές και λεηλασίες
στις μικρασιατικές επαρχίες. Αποκορύφωμα των κα-
ταστροφών αποτέλεσε η άλωση από τους Άραβες
του Αμορίου, του ισχυρότερου φρουρίου της
Μ. Ασίας και πατρίδας της άρχουσας δυναστείας
(838). Το γεγονός προκάλεσε ισχυρότατη εντύπωση
στους συγχρόνους του. Ο αυτοκράτορας Θεόφιλος
(829-842) προσπάθησε να κινητοποιήσει τους Χρ-
στιανούς της Ανατολής και της Δύσης σε μια γενική
συνμαχία κατά του Ισλάμ.

Λίγο αργότερα άρχισε η βυζαντινή αντεπίθεση. Ο
βυζαντινός στρατός πέρασε τον Ευφράτη (859) και
νίκησε τον εμίρη της Μελιτηνής (863).

Οι συνεχείς πόλεμοι στα σύνορα με τους Άραβες

Βασιλιάς
Μιχαήλ Γ'
Μακεδονική
Δυναστεία

Αποστολή
εισαγωγής

Καίσαρ
Βάρδας

Επ' αυτών
της Μαγναύρας

4 επιμελούς χειρ. 16ος αιώ.

Ο Λέων ο Φιλόσοφος και η Μαγναύρα έδωσαν
στο Λέων, καθώς σκόλαζε, εξαίτιας της καθαρεύσεώς του
[από το αξίωμα του μητροπολίτη Θεσσαλονίκης], διέυθυνε
τη σχολή της Μαγναύρας. Ο μαθητής του Θεόδωρος ήταν
επικεφαλής του τμήματος της γεωμετρίας, ο Θεοδόχιος της
αστρονομίας και ο Κομνιάς της γραμματικής, που διδάσκει
πώς μιλιούνται σωστά τα ελληνικά. Ο Βάρδας τους έδινε
γενναιοδωρές χορηγίες, για να καλύπτουν τις ανάγκες τους
και, επειδή αγαπούσε τη γνώση, τους επισκεπτόταν συχνά,
ενθαρρύνοντας τις κλίσεις των φοιτητών τους: μέσα σε λίγα
χρόνια έδωσε φτερά στην επιστήμη, που σημείωσε αιμα-
τώδη πρόοδο.
Ο συνεχιστής Θεοφάνης, το βιβλίο, εκδ. I. Bekker, ερμ. του
CSHB, Βόννη 1838, 192.

κατάφερε
διαδραματίσει
επικεφαλής
των τριών
οργανών
οι οποίοι
ήταν στενοί
συνεργάτες

πνευματική
δραστηριότητα

Βυζαντινός
καίσαρ

Αιών
Μαγναύρας

Βυζαντινός
στρατός

36 * Ο Βάρδας όπως & άλλοι ηγεμόνες & άρχοντες της Ιταλίας μετά την άλωση
ενθάρρυναν την κλίση των ταλαντούχων φοιτητών ή σιού. & η οποία ήττα